

נשאר הדבר כדמעיקרא, וקונה. ויש חולקים וסוברים שלדעת התוס' אין חילוק בין הלואה רגילה לחוב הבא מחמת מכר (שער המלך — אישות ה,טו עפ"י תוס' להלן סב:).

ואמר ריש לקיש: ואפילו כים מלא מעות בכיס מלא מעות' — מבואר ברש"י שהראיה מתייחסת לשני הנידונים; המטבע, גם נעשה חליפין וגם נקנה בחליפין. ויש לשאול מה ראיה שהמטבע נעשה חליפין, הלא יש לומר שמועיל הקנין מצד הכיס שהמעות נתונים בו, שהוא כלי? — ויש להוכיח לכאורה שכל שעושה קנין בדבר שמועיל לקנות בו עם דבר שאינו מועיל — אין הקנין חל. ואולם יש לדחות, שהבין רש"י ש'כיס מלא מעות' אינו בדוקא, אלא הוא הדין לציבור מעות ללא כלי.

הראב"ד פרש שהראיה מתייחסת רק לכך שמעות נקנות בחליפין. (תרומת הכרי רג,א).

מה שכתב בדחיית הראיה מרש"י — לא הבנתי מדוע להוציא הדברים ממשום ולהקשות, והלא אפשר לפרש 'כיס' ממש. ויש מקום לפרש דעת רש"י שכיס מלא מעות שאני שהכיס בטל למעות ודעתו עליהם ולא עליו [דוגמת מה ששנינו (בשבת צג:)] גבי הוצאה בשבת, 'שהכלי טפילה לו', ואין להוכיח לשאר מקומות, בשעשה הקנין בשני דברים נפרדים, אחד מועיל ואחד שאינו מועיל.

וכך יש לומר אף לפירוש הראב"ד, לפי הדעה המובאת במדרכי בב"ב (פרק תשיעי תר"ה) שמי שהקנה לחברו נכסים ומעות בסודר, מתוך שקנה הנכסים קנה המעות — לפי זה מה הוכיחו מכיס מלא מעות, נימא מתוך שקנה הכיס קנה המעות — אלא י"ל משום שהכיס טפל למעות ולא להפך. [וצ"ע בלשון המאירי 'הרי הן נקנין על ידי קנין הכיס'].

דף מז

'קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה. אמר רב נחמן: לא שנו אלא בכלי אבל בפירי לא. רב ששת אמר: אפילו בפירות' — ואם תאמר, לרב ששת מדוע נקטה הברייתא 'כלי' והלא קונים אפילו בפירות? — מזה יש להוכיח שאין מועיל פחות משוה פרוטה אלא בכלי מפני חשיבותו, אבל בפירי לא. [ואמנם מדברי התוס' בגטין (כ) נראה שנקטו שאין חילוק בדבר. אך נראה שהם הולכים לשיטתם (בקדושין יא: שבועות ט:)] שאין חשיבות מיוחדת לכלי שאין בו שוה פרוטה, משא"כ לדעת הרמב"ם ושאר פוסקים] [עפ"י נודע ביהודה — תנינא, יו"ד רא].

גם מדברי הרשב"א (רפ"ו דשבועות) משמע שרק משום חשיבות הכלי מועיל בפחות מש"פ, ולא בשאר דברים. תדע, שהרי נסתפק שם בכלי שאינו שוה פרוטה האם אשה מתקדשת בו. והרי ודאי שבפירי אינה מקודשת כמבואר בסוגית מקדש בתמרה. וכ"מ בקדושין מו.

אכן הרשב"א בשבועות שם נקט כשיטת רב האי והרמב"ם שנשבעים על כלי הפחות מש"פ. משא"כ לשיטת התוס' אין לנו הוכחה לחלק בין כלי לפרי, וכמוש"כ הנוב"י.

(ע"ב) 'ביה' — רב פפא אמר למעוטי מטבע' — רש"י פרש 'בו' — משמע מיעוט, זה ולא אחר. והרשב"א (לעיל מה:)] פרש שמיעוט מטבע ממש מעות תיבת 'בו' — בגופו משמע, אבל מטבע הריהו כדבר שאין גופו ממון, כי צורתו עשויה להיבטל על ידי פסילת המלכות. וזה הטעם לכך שהמטבע לא נקנה בחליפין, מפני שהוא כשטרות שאין גופם ממון. שאילו לפרש"י (מה:)] שכתב משום שאינו דבר שלם ומסוים, הלא אין זה טעם אלא שלא יעשה חליפין אבל מדוע לא ייקנה. וכן כתב הרמב"ן. (וע' גם בשו"ת מהרי"ל החדשות קל).

‘דאמר רבי יוחנן: רבי דוסא ורבי ישמעאל אמרו דבר אחד...’ — כן דרכו של רבי יוחנן בכמה מקומות, להעמיד החכמים בשיטה אחת [בדרך כלל אמר ‘אמרו דבר אחד’ ביחס לשני חכמים, ופעם אחת — לשלשה. ופעם נוספת אמר בהתייחס לכמה תנאים: ‘כולהו סבירא להו’]; בשבת צד. פסחים פב: יבמות גא: כתובות ל: ב”ק סט. סנהדרין ד. זבחים יא. מנחות נו: חולין נח: שם עה. שם קכד: בכורות כב. וכן דרכו של אביי בהרבה מקומות — כמצוין בקדושין מה: ע”ש.

‘רבי עקיבא אומר: לרבות כל דבר שיש עליו צורה’ — התוס’ (מד.) פרשו שרבי עקיבא מרבה מטבע שאינה יוצאה בהוצאה לגמרי. ובתוס’ הרא”ש מובא לפרש שמרבה מטבעות זהב ופרוטות, שהיה עולה על הדעת שלפדיון מעשר צריך כסף דוקא שהוא חריף ביותר, קמ”ל כל מטבע שיש עליו צורה.

‘אמר רבי יוחנן: דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה, גזירה... ריש לקיש אמר משיכה מפורשת מן התורה. מאי טעמא דריש לקיש...’ — לא שאלו מאי טעמא דרבי יוחנן — כי רבי יוחנן לא דרש מן המקרא אלא עיקר משמעות הכתוב או קנה משמע לו בכסף, שכן היא דרך קניה, שרוב הקנינים נעשים בכסף. כן פירשו הרמב”ן והרשב”א ועוד.

והקשו על הטעם שפרש רש”י (מו:), שמצינו בקונה מן ההקדש שאמרה תורה ונתן הכסף וקם לו — והלא אין ללמוד הדיוט מהקדש. ועוד, הלא הקדש ממועט בפרשה זו, שאינו בתורת אונאה.

א. יתכן לפרש”י שמחמת מטעמים אלו ריש לקיש חולק. אבל בתורא”ש פירש סברת ר”ל שאין ללמוד מהקדש לפי שאין שייך שם משיכה, כי בכל מקום שנמצא הריהו ברשות הקדש, הלכך אין בו קנין אלא כסף. ואכן מבואר להלן בגמרא (מח.). שבכל מקום שאין שייכת שם משיכה, מעות קונות אף לריש לקיש, שלכך יש מעילה בנתינת הכסף לבלן. ולהתורא”ש יש לפרש שמקור הדבר הוא מהקדש.

ב. מו”מ מסתעף מדברי רש”י — ע’ בשו”ת עונג יום טוב קג, טו; אבי עזרי אישות ג, א, ה, כג; מכירה יג, א; דבר אברהם ח”ב לג, ט בהגהה; אילת השחר להלן נד.).

וכן הקשו על דברי הרי”ף ורבנו חננאל ללמוד קנין כסף בממון בקל-וחומר מגופו שנקנה בכסף — הלא גוי מיישראל יוכיח שגופו בכסף וממונו במשיכה. וכמו שאמרו במסכת בכורות. [וכנראה דעת הרי”ף ור”ח כדעת הרמב”ם שבנכרי שני הקנינים אפשריים, כסף ומשיכה. וצריך עיון בזה להלכה. אמת ליעקב. וע”ע במובא בבכורות יג].

‘ומפני מה אמרו משיכה קונה, גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיף בעלייה’ — אבל בחליפין אין שייך לגזור, שאם אתה אומר לא יקנה עד שימשכו שניהם, אף הוא אומר לו נשרפו חטיף שמשכתי בעלייה. ובקנין סודר גם כן קנה, כי לא חילקו חכמים בחליפין, והואיל ובחליפין השוים קנה אף בקנין סודר קנה, שהרי החשיבו את הסודר בפירותיו (רמב”ן).

ועוד יש לומר הואיל ועדיין לא קיבל המוכר דמי המקח, אין גוזרים שמא לא יטרח ויציל, כי חושש שמא ידחהו הלה ויעכב תשלומיו. והוא הטעם לקנין אגב (עפ”י תוס’ מו. ועוד. ומבואר מדבריהם שקנין אגב מועיל קודם נתינת הדמים. וע’ בקדושין כז ובראשונים; דבר אברהם ח”א ג. וע”ע במובא להלן עד.).

‘אי אמרת בשלמא מעות קונות, משום הכי מוכר מצי הדר ביה לוקח לא מצי הדר ביה, אלא אי אמרת מעות אינן קונות, לוקח נמי ליהדר ביה...’ — אף על פי שלאחר שביטלו חכמים קנין כסף,

שוב בנתינת הכסף אין מעשה קנין כלל, ומסתמא גם אין דעתו לקנין אלא לתשלומים, מכל מקום קאי ב'מי שפרע' כיון שהוא בעצם מעשה קנין מדאורייתא.

(וע' בשו"ת אבני נזר (חו"מ לה) שפלפל בשאלה הלא הפקר ב"ד הפקר ולמה עומד ב'מי שפרע'. ורצה לחדש שהקנין חל מדאורייתא אלא שנתבטל מיד. אך נראה שלא כתב כן אלא לפלפולא, ובמסקנתו לא תפש כן, ע"ש. וע' אבי עזרי מעילה ו,י).

ויש להעיר לפי"ז במה שנסתפקו אחרונים האם יש 'מי שפרע' ביורשים הבאים לחזור מקנין כסף שעשה מורישם (ע' שואל ומשיב המישאה עו). ובאילת השחר (מט.) צדד שלריש לקיש אינם עומדים ב'מי שפרע' מפני שלא היו ביניהם דברים. ולפי הנ"ל מסתבר לכאורה שגם לרבי יוחנן הדין כריש לקיש, כי לפי האמת לא היה בפועל קנין דאורייתא בכסף, שאין דעתם לכסף קנין.

ואולם מדברי כמה מהראשונים נראה לכאורה שגם לאחר גזרת חכמים קונה מדאורייתא (ערמב"ן להלן מט.) ויש לומר שעצם נתינת הדמים עבור המקח עם הרצון הכללי לקנותו — קונה לו, גם אם אין דעתו לכך שפעולת נתינת הכסף היא פעולת קנין. וכן נקט בשו"ת עונג יום טוב (קנג,טו). הלכך אף אליבא דאמת קונה מדאורייתא בנתינת הכסף עבור המטלטלין. וצ"ע.

דף מח

'מי שפרע מאנשי דור המבול' — שהיו מלאים חמס ולא היו עומדים בדיבורם. ודור הפלגה נקט אגב דור המבול. ומצרים לא היו עומדים בדיבוריהם שבכל שעה היו אומרים לשלח את ישראל וחזרו בהם (תורא"ש [וע' גם במאירי]). לא הזכיר אנשי סדום ועמורה. ושמו נכללו במה שכתב על דור המבול, שהיו מלאים חמס. או אפשר שלא גרס סדום ועמורה. ואם נאמר כן, י"ל שלגרסתנו אתי שפיר בפשיטות מדוע נקט אלו — שמזכירים בקללה את כל הקבוצות האמורות בתורה שנגזר עליהן אבדן).

'קרא דכתיב וכחש בעמיתו... ואמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי להלואתו...' — מפרש"י ותוס' מבואר שאין חייבים קרבן אשם גזלות אלא בכופר חפץ מסוים ולא חוב ממון בעלמא (וכן דעת הראב"ד, מובא בריטב"א. וכן הביאו שנראה מדברי השאלות ופסיקתא זוטרתא — ויקרא). ומכאן הוכיחו שמשיכה קונה מהתורה, מכך שחזר הכתוב על הדברים האמורים בתחילת הפרשה מלבד 'תשומת יד', משמע הואיל ואין בה משיכת כלי, אינו חייב — הרי שמשיכה מועילה מדין תורה. ולפי דחיית רב פפא, לעולם חייב בקרבן שבועה אעפ"י שמשיכה אינה קונה [לרבי יוחנן], מפני שיחד לו כלי לפרוע את חובו [וקנה הכלי בקנין כסף. ע' במפרשים; אבני נזר חו"מ מז; חדושי הגרנ"ט קסא]. והחזיר הכתוב דבריו בעושיק והוא הדין לתשומת יד, ששניהם דומים זה לזה.

אבל הרמב"ן סובר (עפ"י הסוגיא בכתובות מב שהביאו התוס') שחייב קרבן אמור אף בכפירת חוב או מלוה גרידא, אלא כאן מדובר כשתבעו כלי והלה כופר בו [כן מעמיד רב חסדא את הכתוב, כדי לפרש השמטת תשומת יד], ומזה הוכיחו שמשיכת הכלי קונה, שאם לא כן כפירת דברים בעלמא היא, שהרי אין בידו כלי של חברו. עוד כתב לפרש שכל דיון הגמרא נסוב אודות לשון והשיב שאמר הכתוב, שמשמע השבת כלי בעין, אבל חייב הקרבן קיים בכל כפירת ממון. וכן כתב הרשב"א. וכן הסכימו הריטב"א והר"ן. (וכן דעת הר"ש משאנץ — ויקרא. ונראה שכן היא דעת הרמב"ם שסתם ולא הצריך יחוד כלי לענין קרבן שבועה. וע' הפלאה רפ"ג דכתובות; באור הגר"פ פערלא לספר המצוות לרס"ג, סוף עשה כב; דבר אברהם ח"ג יא,ג; אבי עזרי גולה ואבדה ג,יד).